

ZARZĄDZENIE Nr 109

Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

z dnia 12 lipca 2013 r.

**w sprawie zasad postępowania z substancjami i mieszaninami chemicznymi
wykorzystywanymi w jednostkach organizacyjnych Collegium Medicum UMK**

Na podstawie § 45 ust. 2 pkt. 7 Statutu UMK z dnia 30 maja 2006 r. (j.t. Biuletyn Prawny UMK z 2011 r. Nr 9 poz. 302)

z a r z ą d z a s i ę, co następuje:

Postanowienia ogólne

§ 1

Zasady postępowania z substancjami i mieszaninami chemicznymi wykorzystywanymi w jednostkach organizacyjnych Collegium Medicum UMK dotyczą stosowania, zabezpieczenia i nadzoru nad substancjami i mieszaninami chemicznymi od ich zakupu do przekazania powstałych w wyniku ich stosowania odpadów chemicznych do utylizacji.

§ 2

Użyte w zarządzeniu określenia oznaczają:

- 1) **substancje chemiczne, zwane dalej „substancjami”** - pierwiastki chemiczne i ich związki w stanie, w jakim występują w przyrodzie lub zostają uzyskane za pomocą procesu produkcyjnego, ze wszystkimi dodatkami wymaganymi do zachowania ich trwałości i wszystkimi zanieczyszczeniami powstałymi w wyniku zastosowania procesu produkcyjnego;
- 2) **mieszaniny chemiczne, zwane dalej „mieszaninami”** - mieszaniny składające się z co najmniej dwóch substancji chemicznych;
- 3) **substancje i mieszaniny niebezpieczne** - substancje i mieszaniny zakwalifikowane co najmniej do jednej z poniższych kategorii:
 - a) substancje i mieszaniny o właściwościach utleniających,
 - b) substancje i mieszaniny skrajnie łatwopalne,
 - c) substancje i mieszaniny wysoce łatwopalne,
 - d) substancje i mieszaniny łatwopalne,
 - e) substancje i mieszaniny bardzo toksyczne,
 - f) substancje i mieszaniny toksyczne,
 - g) substancje i mieszaniny szkodliwe,
 - h) substancje i mieszaniny żrące,
 - i) substancje i mieszaniny drażniące,
 - j) substancje i mieszaniny uczulające,
 - k) substancje i mieszaniny rakotwórcze,
 - l) substancje i mieszaniny mutagenne,
 - ł) substancje i mieszaniny działające szkodliwie na rozrodczość,
 - m) substancje i mieszaniny niebezpieczne dla środowiska;

- 4) **substancje i mieszaniny stwarzające zagrożenie** - substancje i mieszaniny należące co najmniej do jednej z klas zagrożenia wymienionych w częściach 2-5 załącznika do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin, zmieniające i uchylające dyrektywy 67/548/EWG i 1999/45/WE oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 (Dz. Urz. UE L 353.1. z późn. zm.);
- 5) **czynniki chemiczne** - substancje chemiczne szkodliwe dla zdrowia człowieka, które mogą działać: drażniąco, uczulająco, rakotwórczo, mutagennie, układowo, szkodliwie na funkcje rozrodcze, stwarzające ryzyko narażenia inhalacyjnego lub działające szkodliwie przez skórę i/lub po połknięciu;
- 6) **wartość najwyższego dopuszczalnego stężenia (NDS)** - najwyższy dopuszczalny poziom stężenia ustalany dla każdej substancji chemicznej w powietrzu środowiska pracy, przy którym i poniżej którego u pracownika nie wystąpią żadne szkodliwe zmiany w stanie zdrowia;
Tryb, metody i częstotliwość wykonywania badań i pomiarów ustala Minister Zdrowia w drodze rozporządzenia.
- 7) **karta charakterystyki substancji/mieszaniny** - dokument zawierający zbiór informacji kluczowych dla bezpieczeństwa, w szczególności o zagrożeniach stwarzanych przez substancje lub mieszaniny, zasadach bezpiecznego stosowania, przechowywania, postępowania w sytuacjach awaryjnych;
Aktualną kartę charakterystyki, zgodną z wytycznymi rozporządzenia Komisji (UE) NR 453/2010 z dnia 20 maja 2010 r. zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) (Dz. Urz. UE L 133.1.), zapewnia (w formie papierowej lub elektronicznej) podmiot wprowadzający substancję lub mieszaninę do obrotu (sprzedawca), przy pierwszej dostawie lub przy aktualizacji karty.
- 8) **prekursor** - każdą substancję pochodzenia naturalnego lub syntetycznego, która może być przetworzona na środek odurzający lub substancję psychotropową albo może służyć do ich wytwarzania;
Wykaz substancji sklasyfikowanych w Kategoriach 1, 2 i 3 prekursorów stanowi załącznik do rozporządzenia Rady (WE) NR 111/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. określającego zasady nadzorowania handlu prekursorami narkotyków pomiędzy Wspólnotą a państwami trzecimi (Dz. Urz. UE z 2005 r. L 22.1.);
- 9) **proces technologiczny** - uporządkowane ilościowo i jakościowo działania prowadzące do zmiany własności fizycznych, własności chemicznych określonej substancji.

Bezpieczeństwo pracowników i studentów przy stosowaniu substancji i mieszanin chemicznych

§ 3

Podstawą do określenia zagrożeń i sposobu postępowania z daną substancją lub mieszaniną chemiczną wykorzystywaną w bieżącej pracy naukowej i dydaktycznej jest aktualna karta charakterystyki.

§ 4

1. Kierownicy jednostek organizacyjnych Collegium Medicum UMK są zobowiązani do zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i nauki wszystkim pracownikom i studentom na terenie danej jednostki oraz na zajęciach organizowanych przez tę jednostkę poza jej terenem.

2. W celu spełnienia obowiązków, o których mowa w ust. 1 w odniesieniu do zachowania bezpieczeństwa podczas postępowania z substancjami i mieszaninami chemicznymi, konieczne jest spełnienie następujących wymagań:
 - 1) maszyny i urządzenia znajdujące się w laboratoriach, warsztatach i pracowniach powinny być wyposażone w zabezpieczenia chroniące pracowników i studentów przed działaniem niebezpiecznych substancji i preparatów chemicznych;
 - 2) w laboratoriach pracowniach i warsztatach powinny znajdować się karty charakterystyk oraz regulaminy i instrukcje uwzględniające zasady i przepisy bhp, określające:
 - a) warunki bezpiecznej obsługi sprzętu i innych urządzeń,
 - b) rodzaje prac i procesów o szczególnym zagrożeniu dla życia lub zdrowia oraz sposób ich nadzorowania,
 - c) zasady postępowania z materiałami niebezpiecznymi i szkodliwymi dla zdrowia, określone w kartach charakterystyk substancji i mieszanin chemicznych,
 - d) sposób posługiwania się środkami ochrony indywidualnej,
 - e) postępowanie w sytuacjach stwarzających zagrożenie dla zdrowia lub życia pracowników, studentów, w tym udzielanie pierwszej pomocy;
 - 3) regulaminy i instrukcje opracowane w laboratoriach, pracowniach i warsztatach podlegają uzgodnieniu z Zespołem ds. BHP i Ppoż. CM, a następnie zatwierdzeniu przez kierownika właściwej jednostki organizacyjnej Collegium Medicum UMK;
 - 4) pracownicy wykonujący prace z wykorzystaniem substancji i mieszanin chemicznych zobowiązani są do zapoznawania się z kartami charakterystyk używanych substancji i mieszanin chemicznych oraz do przestrzegania zasad i instrukcji bhp w tym zakresie;
 - 5) studenci zobowiązani są do zapoznania się z kartami charakterystyk substancji i mieszanin chemicznych używanych w trakcie zajęć dydaktycznych oraz do przestrzegania regulaminu laboratorium, pracowni lub warsztatu, obowiązujących zasad i instrukcji bhp.

§ 5

1. Kierownik jednostki organizacyjnej, na terenie której używane są substancje i mieszaniny chemiczne, zobowiązany jest do:
 - 1) wyznaczenia pracownika lub pracowników, upoważnionych i odpowiedzialnych za:
 - a) zabezpieczenie i przechowywanie oraz gospodarowanie i ewidencjonowanie substancji i mieszanin chemicznych,
 - b) pobieranie substancji i mieszanin chemicznych z magazynu,
 - c) dostępność kart charakterystyki w formie papierowej lub elektronicznej,
 - d) aktualizowanie kart charakterystyki,
 - e) przechowywanie kart charakterystyki substancji lub mieszanin chemicznych pomimo ustania narażenia,
 - f) zabezpieczenia i przekazania odpadów chemicznych i ich opakowań wyspecjalizowanym podmiotom utylizującym odpady,
 - 2) przeprowadzania i dokumentowania oceny ryzyka zawodowego na czynnik chemiczny oraz ustalenia środków ograniczających ryzyko, zgodnie z wytycznymi Ministra Zdrowia;
 - 3) sporządzenia spisu substancji i mieszanin niebezpiecznych, substancji i mieszanin stwarzających zagrożenie oraz kart charakterystyk tych substancji, stosowanych w pracy.
2. Upoważnienie, o którym mowa w ust. 1 pkt 1 powinno być sporządzone w formie pisemnej, a oryginały upoważnienia powinny być przekazane do Działu Spraw Pracowniczych CM, Działu Zaopatrzenia CM oraz dostępne do wglądu w danej jednostce organizacyjnej Collegium Medicum UMK.

3. Kierownik jednostki organizacyjnej Collegium Medicum UMK, w której w środowisku pracy występuje narażenie pracowników na czynniki chemiczne szkodliwe dla zdrowia zobowiązany jest do przeprowadzania pomiarów stężeń czynników chemicznych na stanowiskach pracy.
4. Kierownik jednostki organizacyjnej Collegium Medicum UMK, w której w środowisku pracy występuje narażenie pracowników na czynniki rakotwórcze lub mutagenne zobowiązany jest do prowadzenia ścisłej ewidencji:
 - 1) rodzaju substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, powodujących narażenie;
 - 2) wykazu i opisu stanowisk pracy na których występuje narażenie oraz rejestru pracowników narażonych na działanie substancji mutagennych i rakotwórczych;
 - 3) czasu i poziomu narażenia pracowników w danym dniu roboczym.
5. Kierownik jednostki organizacyjnej Collegium Medicum UMK, której pracownicy pracują w warunkach narażenia na działanie czynników chemicznych i/lub procesów technologicznych, zwłaszcza o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, zobowiązany jest w miarę możliwości zastępować te czynniki lub procesy technologiczne mniej szkodliwymi dla zdrowia lub stosować inne dostępne środki, które ograniczą stopień narażenia.
6. Obowiązki kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych Collegium Medicum UMK w zakresie sprawozdawczości i zasad rejestrowania substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy, a także ochrony zdrowia pracowników narażonych zawodowo na te czynniki, określa załącznik nr 1 do zarządzenia.

Postępowanie przy zakupie substancji i mieszanin chemicznych

§ 6

1. Zakup substancji i mieszanin chemicznych podlega merytorycznemu uzgodnieniu oraz akceptacji kierownika danej jednostki organizacyjnej Collegium Medicum UMK.
2. Zakup substancji i mieszanin chemicznych dokonywany jest przez jednostki organizacyjne Collegium Medicum UMK na podstawie wniosków składanych drogą elektroniczną w systemie WORKFLOW do Działu Zaopatrzenia CM, który składa odpowiednie zamówienie u dostawcy.
3. Po otrzymaniu dostawy substancji i mieszanin chemicznych, pracownicy Działu Zaopatrzenia CM przechowują towar w magazynie do czasu jego wysłania wraz z dokumentacją (kserokopia faktury i list przewozowy) do właściwej jednostki organizacyjnej. Do pomieszczeń magazynowych dostęp posiadają wyłącznie pracownicy Działu Zaopatrzenia CM, z zastrzeżeniem ust. 5.
4. Z uwagi na krótki czas przechowywania w magazynie substancji i mieszanin chemicznych, nie wymagają one ewidencjonowania w księdze magazynowej przez Dział Zaopatrzenia CM.
5. W przypadku sporadycznych dostaw zakupionych substancji chemicznych w dni wolne od pracy, pracownik Działu Zaopatrzenia CM jest zobowiązany uprzedzić o tym fakcie kierownika Działu Administracyjno-Gospodarczego CM, sporządzając na piśmie dokładne wytyczne, dotyczące upoważnienia pracownika Działu Administracyjno-Gospodarczego CM (portiera) do odbioru przesyłki i jej zabezpieczenia.
6. Dostarczoną do danej jednostki organizacyjnej Collegium Medicum UMK przez pracownika Sekretariatu Ogólnego CM (kierowcę) lub pracownika Działu Zaopatrzenia CM substancję i mieszaninę chemiczną odbiera wyłącznie osoba upoważniona przez kierownika tej jednostki, która potwierdza odbiór na kserokopii faktury

pieczętką jednostki organizacyjnej, pieczętką imienną z podpisem (lub czytelnym podpisem) oraz pieczętką (lub czytelną adnotacją) o następującej treści:

”Przyjęto do Księgi spisu substancji i mieszanin chemicznych pod pozycją:
nr.....”

Należy wpisywać pozycję kolejną ((lp/nr księgi danej jednostki organizacyjnej Collegium Medicum UMK) z Księgi spisu substancji i mieszanin chemicznych, o której mowa w § 7 ust. 1 pkt 1.

W przypadku zakupu więcej niż jednego odczynnika/substancji chemicznej na fakturze należy dokonać dokładnej adnotacji w odniesieniu do każdej pozycji.

Ewidencja substancji i mieszanin chemicznych

§ 7

1. Dla zapewnienia pełnego nadzoru nad użytkowaniem i stanem znajdujących się w jednostkach organizacyjnych Collegium Medicum UMK substancji i mieszanin chemicznych, w tym niezakwalifikowanych jako niebezpieczne, należy prowadzić ich ewidencję w formie:
 - 1) **Księgi spisu substancji i mieszanin chemicznych** z ponumerowanymi stronami, zgodnie z wzorem stanowiącym załącznik nr 2 do zarządzenia;
 - 2) **Ewidencji magazynowej substancji i mieszanin chemicznych** z ponumerowanymi kartami oraz stronami w obrębie każdej karty, zgodnie z wzorem stanowiącym załącznik nr 3 do zarządzenia.
2. Stany w Księdze i Ewidencji, o których mowa w ust. 1 powinny być zgodne z ilością i rodzajem aktualnie posiadanych substancji i mieszanin chemicznych.
W celu ograniczenia posiadanych stanów w poszczególnych jednostkach organizacyjnych Collegium Medicum UMK zaleca się przeprowadzać inwentaryzację oraz utylizację przeterminowanych i nieużywanych substancji i mieszanin chemicznych.
3. Każda substancja i mieszanina chemiczna powinna być ewidencjonowana oddzielnie.
4. Przychody i rozchody substancji i mieszanin niebezpiecznych, stwarzających zagrożenie oraz prekursorów winny być wpisane niezwłocznie po ich dokonaniu.
5. Ewidencja substancji i mieszanin chemicznych niezakwalifikowanych jako niebezpieczne może być dokonywana najpóźniej na koniec każdego miesiąca.

§ 8

1. Odpowiedzialność za należyte prowadzenie ewidencji substancji i mieszanin chemicznych ponosi pracownik wyznaczony przez kierownika danej jednostki organizacyjnej Collegium Medicum UMK, zgodnie z § 5 ust. 1 pkt 1.
2. Pracownik odpowiedzialny, o którym mowa w ust. 1 zobowiązany jest do składania kierownikowi danej jednostki organizacyjnej Collegium Medicum UMK raportu, uwzględniającego roczne zużycie i stany substancji i mieszanin chemicznych:
 - 1) dla substancji i mieszanin niebezpiecznych oraz prekursorów - na koniec roku;
 - 2) dla pozostałych substancji i mieszanin - na polecenie kierownika jednostki.

§ 9

Dokumentację dotyczącą ewidencji substancji i mieszanin chemicznych (w tym substancji niebezpiecznych oraz prekursorów) należy przechowywać przez okres 5 lat, licząc od daty ostatniego wpisu, do wglądu dla organów kontrolujących.

Przechowywanie substancji i mieszanin chemicznych

§ 10

1. Substancje i mieszaniny chemiczne powinny być przechowywane w sposób zabezpieczający przed dostępem do nich osób nieupoważnionych, w zamkniętych i oznakowanych pomieszczeniach, zgodnie z wymogami zawartymi w kartach charakterystyki tych substancji.
2. Substancje i mieszaniny chemiczne powinny być przechowywane w ilości i sposób dostosowany do potrzeb danej jednostki organizacyjnej Collegium Medicum UMK w celu ograniczenia zagrożeń, w szczególności ryzyka wystąpienia niekontrolowanych reakcji chemicznych.

§ 11

1. Substancje i mieszaniny chemiczne powinny być przechowywane w podręcznych magazynach odczynników chemicznych lub zamkniętych wydzielonych i odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach.
2. Dopuszcza się przechowywanie substancji i mieszanin chemicznych w ilościach niezbędnych do realizacji bieżących prac w laboratoriach, pracowniach, warsztatach, wyłącznie w zabezpieczonych szafach i lodówkach.
3. Pomieszczenia, w których przechowywane są niebezpieczne substancje i mieszaniny chemiczne powinny spełniać wymagania bezpieczeństwa i przepisów przeciwpożarowych, określone w obowiązujących przepisach prawnych, dotyczących wymogów technicznych pomieszczeń i sposobu składowania substancji i mieszanin chemicznych .
4. W pomieszczeniu, w którym przechowywane są substancje i mieszaniny chemiczne powinna być wydzielona i oznaczona część na substancje szczególnie żrące oraz na substancje szczególnie trujące.
5. Pomieszczenie, w którym przechowywane są substancje i mieszaniny powinno być wyposażone w środki ochrony indywidualnej, środki ochrony przeciwpożarowej, instrukcje BHP i Ppoż. oraz apteczki zaopatrzone w środki do udzielania pierwszej pomocy.

§ 12

1. Substancje i mieszaniny chemiczne należy przechowywać w opakowaniach chroniących przed ich działaniem, pożarem lub wybuchem.
2. W przypadku substancji i mieszanin niebezpiecznych, oznakowanie opakowania powinno zawierać nazwę umożliwiającą jednoznaczną identyfikację substancji lub mieszaniny oraz odpowiednie znaki ostrzegawcze (litery R lub H) i sposób postępowania (litery S lub P), zgodne z aktualną kartą charakterystyki.
3. Substancje i mieszaniny chemiczne powinny być przechowywane w oryginalnych, fabrycznych opakowaniach wraz z oryginalnym oznakowaniem w języku polskim. W przypadku braku oznakowania na opakowaniu w języku polskim, należy sporządzić dodatkową etykietę, oznakowaną zgodnie z ust. 2.
4. Niewykorzystana substancja lub mieszanina chemiczna zwracana do magazynu powinna znajdować się w oryginalnym, nieuszkodzonym opakowaniu z oryginalną etykietą.
5. W przypadku uszkodzenia opakowania oryginalnego, należy substancje i mieszaniny niebezpieczne wraz z uszkodzonym opakowaniem oryginalnym umieścić w opakowaniu zastępczym, które odpowiada właściwościom opakowania oryginalnego oraz zaopatrzyć w stosowną etykietę, oznakowaną zgodnie z ust. 2.

Przekazywanie odpadów chemicznych do utylizacji

§ 13

Odpadami chemicznymi powstającymi w jednostkach organizacyjnych Collegium Medicum UMK prowadzących działalność badawczą i dydaktyczną z wykorzystaniem substancji chemicznych i mieszanin chemicznych czynników chemicznych są w szczególności:

- 1) produkty powstałe w wyniku przeprowadzonych doświadczeń/ćwiczeń;
- 2) przeterminowane lub zanieczyszczone odczynniki;
- 3) zużyte, zanieczyszczone, nie nadające się do regeneracji rozpuszczalniki;
- 4) opakowania po niebezpiecznych substancjach chemicznych;
- 5) materiały nasączone substancjami chemicznymi.

§ 14

1. Każda jednostka organizacyjna Collegium Medicum UMK odpowiedzialna jest za wytwarzane przez siebie odpady, w szczególności za ich prawidłowe zbieranie, przechowywanie oraz prowadzenie dokumentacji ewidencji odpadów.
2. Postępowanie z odpadami chemicznymi, w tym niebezpiecznymi, wytwarzanymi na terenie poszczególnych jednostek organizacyjnych Collegium Medicum UMK odbywa się w oparciu o opracowane w tych jednostkach procedury postępowania z odpadami niebezpiecznymi, zatwierdzone przez kierowników jednostek.
3. Odpowiedzialność za prawidłową gospodarkę odpadami chemicznymi ponosi pracownik wyznaczony przez kierownika danej jednostki organizacyjnej Collegium Medicum UMK, zgodnie z § 5 ust. 1 pkt 1.
4. Pracownik odpowiedzialny, o którym mowa w ust. 3:
 - 1) organizuje stanowiska zbierania i przechowywania odpadów;
 - 2) przygotowuje odpady sklasyfikowane zgodnie z obowiązującymi kodami substancji odpadowych do przekazania podmiotowi unieszkodliwiającemu odpady;
 - 3) prowadzi dokumentację odpadów chemicznych, tj. wypełnia i przechowuje protokoły przekazania odpadów.

Wzór Protokołu przekazania odpadów stanowi załącznik nr 4 do zarządzenia.

§ 15

1. Odbioru odpadów chemicznych do utylizacji z danej jednostki organizacyjnej Collegium Medicum UMK dokonuje wyspecjalizowany podmiot utylizujący odpady, posiadający wymagane uprawnienia, przy współpracy z Zespołem ds. BHP i Ppoż. CM.
2. Przekazanie i przyjęcie odpadów przez wyspecjalizowany podmiot, o którym mowa w ust. 1 potwierdzane jest w:
 - 1) **Protokole przekazania odpadów**, podpisanym przez pracownika podmiotu odbierającego odpady lub przedstawiciela Zespołu ds. BHP i Ppoż. CM, którego oryginał pozostaje w danej jednostce organizacyjnej Collegium Medicum UMK, a kopia zostaje przekazana do Zespołu ds. BHP i Ppoż. CM;
 - 2) **Karcie przekazania odpadu**, sporządzanej zgodnie z wzorem określonym rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. Nr 249 poz. 1673), w dwóch egzemplarzach dla Zespołu ds. BHP i Ppoż. CM oraz podmiotu odbierającego odpady.

Postanowienia końcowe

§ 16

1. Traci moc pismo okólne nr 44/05 Prorektora ds. Collegium Medicum z dnia 28 listopada 2005 r. w sprawie rejestrowania substancji, preparatów i czynników o działaniu rakotwórczym lub mutagennym występujących w jednostkach organizacyjnych Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz ochrony zdrowia pracowników narażonych zawodowo na te czynniki.
2. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem 12 lipca 2013 r.

REKTOR

prof. dr hab. Andrzej Tretyn